

ומזה מוכח שכשכתוב שמאיר בחכמה שבנפש מדובר על דרגא של חכמה ממש, וא"כ יש לשאול השאלה.

ובאמת כבר נשאל כענין זה בקונטרס ליקוטי אמרים עם מ"מ, ליקוט פירוש (הוצאת קה"ת – על תניא פרק י"ח) אות יו"ד, וע"ש מה שמבאר וע"פ מה שכתוב בפנים אפי"ל יותר פשוט. וק"ל.

המערכת

אח"ת 1234567

אח"ת 1234567

אח"ת 1234567

אח"ת 1234567

אח"ת 1234567

אח"ת 1234567

בספר מטה משה למוהר"ר משה חי מפרעמישלא תלמיד המהרש"ל סימן תקמ"ט (דף קי"ג, קראקא שני"א) כתב וז"ל: צריך שלא ליקח כלי שהיה בו דבש או יין או מי פירות דאפילו למאן דאמר מי פירות אין מחמיצין הני מילי בלא מים אבל עם מים קדמיי ומחמיצין, **מצאתי בהלכות פסח להר"ר זעליג נ"ע.**

ובאוצר הגדולים חלק ג' אות פ"ב עמוד רו בערכו של ה"ר זעליג נ"ע מציין רק כאמור שהמט"מ תלמידו של המרש"ל מביא הלכה אחת שראה כן בהלכות פסח לה"ר זעליג ז"ל, וסיים **שלא נתבאר לו מיהו ושם מקומו.**

ברם אחרי שבהשגח"פ הבחנתי ב"הלכות פסח להר"ר זעליק נ"ע זצ"ל" – כותרת של כתי"י במכון לתצלומי כתי"י שליד ביהס"פ בירושת"ו, הנה אחרי בדיקות בדבר מתברר כי היה זה אחד מגדולי חכמי אשכנז בתקופתו של המהרי"ל ובעל תרומת הדשן, היינו שלכל המאוחר היה במחצית השניה של המאה השניה לאלף הששי.

והרי הנתונים שלפיהן ביססתי השערה זו:

(1) כל ה' פסח בכת"י האמור הם פחות משמונה עמודים, החל בעמוד 185 ונשלם בעמוד 189, עיקרו של הכתי"י הוא ספרי הטורים חלקי אורח חיים ויורה דעה, ופרט לעניני חשבונות עיברונות מולדות ומזלות הנלוים לטור אורח חיים כולל כתי"י חיבורי הלכה נוספים מחכמי אשכנז בימים ההם כגון מנהגי מהרא"ק [ר' אברהם קלויזנער] מנהגי ר' אייזיק טירנא, שאלות ששאל הר"ר מעיישטרעלין

מהמהרי"ל ותשובותיו של המהרי"ל נ"ע, ואף את הטורים עצמם עיטר ושיבץ הסופר המעתיק בהרבה הערות והגהות מחיבורי תלמידיו של המהר"ם מרוטנבורק מאור גולה אשכנז וסביבותיה ה"ה התשב"ץ המרדכי והגהות מיימוניות וכו' ועד להגהה [עמ' 72א] בשם אחד ממופלגי הדור בימי המהרי"ל ורבו המהרי"ש, ה"ה החכם מהר"י יעקל ז"ל, [ראה תשובות מהרי"ל סי' צ"ו, והקדמה ומבוא ל"הלכות ומנהגי רבינו שלום מנוישטט" (דרשות מהר"ש) שהו"ל ע"י הרב ש.י. שפיצר (מכון ירושלים תשל"ז) ע' טז הע' 23, וראה גם אוצהג"ד סי' תתרס"ח].

אף צורת הכתיבה של כל כתב היד כולו הכולל כל החיבורים האמורים לרבות "הלכות פסח להר"ר זעליק נ"ע זצ"ל" היא אחידה, וככל הנראה היה הסופר מחסידי אשכנז ומקומו בגלילות המדינות ההן וסביבותיהן, כך שכבר גם מנתונים אלו בלבד די נקל לשער שה"ר זעליק נ"ע היה אף הוא מחכמי אשכנז.

2) בעכאלקמן נמצא כתוב לאמר: ומעשה בסוידניץ שנסגרה העיר מפני האויבים בעת השאיבה והתרת מי בארות, ע"כ. — למדים אנו מכאן שהיה בימיו פוסק הדור בעיר שוידניץ עירו של רבינו עוזר משלעזיא רבם של התרוה"ד [ראה שה"ג בערכו (של בעל תרומת הדשן מערכת גדולים, מהר"ר ישראל המכונה מהר"ר איסרלאן אות תב)] והר"ש מנוישטטט וכמובא במנהגי מהרי"ל הל' שבת (סוף עמ' 29 בדפוס ירושלים תשכ"ט), וראה בהקדמה ומבוא להל' ומנהגי רבינו שלום מנוישטטט הנז' עמ' יד הע' 18, ובפנים הספר הנז' ע' 40 אות מ"א ובהע' 5 שם ובע' 169 שם סי' תקל"ג, וכן שם בהע' 1 על זה.

3) בעמ' כח לקמן מצויין שמו של "מהרא"ק" — היינו שה"ר זעליק ז"ל מביא הלכה משמו של ר' אברהם קלויזנער, וראה ב"פתח דבר" לספר מנהגים לרבינו אברהם קלויזנער (הוצ' מכון ירושלים תשל"ח ע"י הרב יונה יוסף דיסין שליט"א) ע' 14 שהוכיח כי המהרא"ק נסתלק בין חורף קס"ט לחורף ק"ע, [וכפי שמביא שם בשם ספר לקט יושר היה גם גיסו של בעל תרומת הדשן].

4) וזה לשון הסופר בסיום טור יורה דעה: אני הסופר יודא ב"ר יעקב כתבתי לי ספר יורה דעה וסיימתיהו בכ"ה לחדש אב שנת ר"ט לפרט וכו', ובסיום טור או"ח (ע' 165) כ' וז"ל: אני יודא ב"ר יעקב כתבתי לי ספר האורח חיים וסיימתיהו בדי' לחדש אייר שנת ר"י לפרט באלף הששי ביום ה' השם יזכיני ללמוד בו אותי ואת בניי אחריי לדורי דורים והתהלה לאדון העולם בזל"ק ואע"י, ע"כ. למדים אנו איפוא, כי בתאריך כתיבת כת"י זה דהיינו שכבר בסוף העשור הראשון של המאה השלישית ר"ט או ר"י נסתלק המהר"ז נ"ע בעל הלכות פסח דנן שהרי כתוב על אז נוחו עדן. הנה כי כן לאור כל האמור יוצא שהר"ז חי לכל המאוחר בסוף המאה השניה לאלף הששי אם כי ייתכן גם קודם לכן.

הכת"י יוצא לאור בהמרצת איש האשכולות הרב הגאון ר' יונה יוסף דיסין שליט"א שקיבל הרשות להו"ל כתב היד מס' 1147 מביהמ"ל ניו יארק — תודתי נתונה לו ולבעלי כתה"י ביהמ"ל ניו יארק.

הרב שמואל מ"מ שניאורסאהן
ירושלים ת"ו

הלכות פסח להר"ר זעליק נ"ע זצ"ל

דורש"י בהלכות הפסח ל' יום לפני הפסח דאז חל עליו מצות בעור חמץ כגון המפרש בים והיוצא בשייר, אבל קודם ל' יום אין חייב לבער אלא מבטלו בכל מקום שהוא.

ואם דעתו לחזור קודם הפסח אפי' מר"ה חייב לבער שמא יחזור ערב הפסח בין השמשו ולא יהי' לו פנאי לבערו כי אז אינו ברשותו ויעבור עליו בב"י וב"י.
בא"ז כתב דמצה של מצוה צריך לשומרה מעת הקצירה שלא יבא עליה מים וי"א דלא ק"ל הכי דהא דאמי רבא (פסחים ו' סע"א) להנהו דמהפכי כפי פ"י עומרי וכו' איתותב, אלא ק"ל דמשעת טחיני ואילך דאז מקרבי אל המים וצריך שמירה.
ויש מרבתי שאומ' שאין לטחון החיטי קודם פורי' ואומ' דדמי למצה ישנה דאין יוצא בה דודאי לא דקדק בה, ולא דמי כוליה האי למצה ישני דקמח אין צריך כל כך דקדוק כמו מצה.

וכאשר יערה החיטי חייב לעשות על ידי יהודי ויאמי' לשם מצות של מצוה. וידקדק שלא יהא עליו מים או לחלוחי, ומנהג יפה שהמנהיג עצמו הולך לרחיים כמו שעשו האמוראי'.

וכשמוליכים הקמח לא יניחו השקים זה על זה שמא יתחממו כי בלאו הכי הקמח חם כשיורד מן הרחיי' אלא אח"כ מתקרר אם לא ישימו השקים זה על זה.
ויצניע הקמח מפני העכבריי' כי ע"י לחלוחי פיהם יבוא קצת חמוץ וחמוץ בפסח אפי' בכל שהו ולא חשיב בטול מה שמעורב בתוך הקמח כיון שישנו בעין.
ונכון מיד לאחר פורים להתחיל לטהר הכלים ולנקות כי הטורח הרבה וצריך לדקדק בנחת מעט מעט להגעיל וללבן כל אחד לפי צרכו כי הטורח גדול לנקות ולטהר החדרי' והעליו' והמרתפות וחורי' והסדקי' מטות ושולחנות ארונות תיבות לולין דפין קערות קרדומות להשחיז כפות כוסות קנקני' סכינים קדרו' של מתכת יורות מנורות כיורות מחבות מזרקות ערבות שפודי' אסכלאות כסאות ספסלי' מדוכות בית המלח כלי' שמולחי' וחביות לרקד הקמח ולהטביל כלים.

דין הגעלה

היורה שמגעילין בה כל ימות השנה כלים הבלועי' מאיסור צריך להיות בה ששים כנגד כלי הגעל.

ואפי' אינו ב"י גזרינן אטו ב"י וצ"ע, סימני' אשר"י.
כשיגעיל היורה של איסור יעשה שפה משיש בשפתו וימלאנה מים או ישליך בה אוד או אבני' מלובני' עד שימלאו הכלי ויעלו המים על כל גדותיו כי כל מה שבלעה ה"ל היתר וה"ל נותן טבני"ט אלא א"כ שהיא בת יומא וגם הכלי הגעל.
וכשהגעיל היורה ישפוך המים לחוץ בבת אחת וישפוך עליה מים קרים וישפכם מיד לחוץ.

וק"ל כל שתשמישו על ידי האור כגון שפודין ואסכלאו' וכה"ג צריכי' לבון עד שהנצוצות נתזין ממנו.

* צריך לברר החיטי' שלא יהי' בהם חיטה צומחת.

וכסוי קדרה של מתכת בעי לבון.

וכתב המימוני מעשה שכיסו קדרה בפסח בכסוי של מתכת ולא לבנוהו ולא הגעילונה ואסרו כל התבשיל.

ובמרדכי כתו' כלי מתכות שתשמישו על ידי האור אם הגעילו ולא לבנו ואח"כ נשתמש בו על ידי בישול אסור התבשיל עכ"ל.

והר"מ כתב שאפי' דבר שתשמישו על ידי האור סגי בהגעלה גבי מאני דפסחא. ומה שמלבנין השפודין לפי שהם ארוכים יותר מדאי.

ולית הלכתא כרשב"ם דסכיני דפסחא בעו לבון והגעלה עכ"ל וכן כתב שא"ז אמ' מאני דפסחא מגעילי ברותחי אפי' כלי שנשתמש בו על ידי האור.

ומזה ראייה לעץ ישן ע"י הגעלה או קליפה ע"י כלי אומנות.

וכל שתשמישו ע"י חמין צריך הגעלה.

ולא יגעיל כלים הרבה ביחד פן ינוחו המים מרתיחתו ולא יפליט יפה אלא יגעיל אחד אחד ויוציא מיד הכלי הנגעל וישטפנו מיד במים צוננין דומיא דקדשי דכתי' ומורק ושוטף ומורק היינו חמין ושוטף היינו צונן כדילפינ' התם.

כתב אבי"ה יש ליזהר כשמגעילי כלי שלא יגעילנו סביב סביב במי' שלא יכנס הצד הנגעל במי' שנית אלא יכניס חציו או שלישיתו ויוציא ויכניס צד השני ויצמצם כפי יכולתו.

ודלא כהרשב"ם שהנהיג מפי חמיו ראב"ן שיהיה כל הכלי בפעם אחת מכוס' במים ולא לחצאין פן יפלוט ויבלע במקום שלא הגיעו המים ואין דעת המחבר בכל זה כדמוכח במימוני בסוף הלכו' פסח.

וסכין דלית בו גומי' סגי בהגעלה.

ואין צריך להסיר הקתא אלא יסיר החלודה הטיב ע"י משחזת וינקה הקתא יפה ויגעיל הקתא והלהב.

ושיש בו גומות אם אינו יכול לנקותו יפה בעי הלהב לבון והקתא בהגעלה. ויורה כשמתקנין הטלאי ישן יגעילנה קודם וילבין הטלאי ויהדקנו בה. ובא"ז כתב בשם ר' שמריא מעשים בכל יום בריוס בנשואין שמבשלין ביורות גדולות של גוים אעפ"י שעשויות מכמה חתיכות ומסמרי' ושפה לפיו עכ"ל.

וסכין דאסורא בלע בעי לבון ופר"ת ור"י דוק' גדולי' ארוכי' שצולין בהם בשר כמו שפוד. [אם לא נשתמשו בהם בתוך י"ב חודש די בהגעלה לכ"ע].

ויש אומ' דסכיני' קטני' מלבנו בראשן זמנין דמתקנין בהן החלב שבנר בראשו. י"ד.

וזכוכי' ישן אין להכשיר בהגעלה אע"ג דאמרינ' דלא בלעי ככלי חרס היינו בטעם ס' אבל טע' משהו מיהו בלעי ואינו יוצא מידי דופיו ואסור למכרו לגוי כי אפשר שיצחצחנו וימכרנו לישר' לאפוקי מן ר' אבי"ה דכתב דלא בלע משי' מה"ר מושל. דבריי שנשתמש בהם צונו מדיחו והו' טהורי' ואם של גוי מדיחן ומטבילן וההיא מדיחן פ"י מגעילן סמ"ג מוכיח אע"ג דא"ח כתב כל כלי שתיה לא שני' כלי עץ ל"ש כלי חרס או זכוכי' דיין בשטיפה אין להקל כ"כ.

ראה אודותיו במבוא להלכות ומנהגי מהר"ש ע' יד (מכוור ירושלים תשל"ז)

מדוכות של עץ ושל אבן היכי דאית להו בקעי לא סגי בהגעלי לכ"ע, והיכי שאין בהם בקעי דבו המתירי וא"ה יש מחמירי דדמי לבית שאור מעובדא דרבי שמרי דה"ל אגן מיוחד למלוח חלב הקיבה להעמיד גבינות שאע"פ שהגעילו ואחרו כמו בי ימי אחר ההגעלה מ"מ נתחבץ החלב שנתן בו והיינו כמו בית חרוסת, ובית חרוסת נקרא שעושי בו כל מיני טיבול ונותני בו כל מיני חדים כגון שומי בצלי פלפלי עם קמח ובאלו פרשיי ור"ת דלא סגי בהגעלי אפי' בלא בקעי ולאפוקי מכמי דעות שמתירי בלא בקעי אבי"ה והערו"ך ר"י אשר"י סמ"ק וכתב בש"ר טוב דמקלפין אותו בכלי אומנו ואח"כ מגעילין אותו.

והערבות שלשין בהן כל השנה דמי לבית שאור וצריך ליתנם לגוי או לטוח אותם בטיט וקונין ממנו אחר פסח.

שולחנות מגדלים ותיבות לפעמי' נשפך בהן מים חמי' או מרק חם ע"כ צריך ללבן אבני' ולשפוך עליהן רותחין לאחר שניקו אותן היטב ויש נוהגין לטוח אותם בטיט ג' ימי ואח"כ מערין עליהן רותחי'.

וכשמגעילין הכלי יזחרו שלא ינחו המי מרתיחתו.
ר' שמואל ור"י היו אומרי' דמדוכות של אבן שנשתמש בהן חמין רותחין אפי' הגעלה אין צריך דכלי אבן אינו בולע ובא"ז כתב כלי גללי וכלי אדמה וכלי אבני צריכי אבל כלי עצם אין צריך הגעלה דלא בלעי עכ"ל סוף ע"ז וכן כתב אבי"ה כלי אבני ורחיי של פלפלי צריכי הגעלה אם דבר חמוץ בא בתוכן סי' תס"ג, אבל רשיי אוסר דחיים של פלפלי של עץ בהגעלי.

וכל הכלים צריך להגעיל יתידותיהן כמותם כלי מתכות כשמלבנין אותם בבדיל פטורי' מדין הגעלה אומני' צריכי' טבילה א"ח ונר' דמיירי בכלי המיוחדי לפסח אעפ"י ששפין בחזיר ובסובין כי אז ע"י ליבון נשרף.

וכלי חרס מסיקן בכבשן דסליק ליה ההבלא והשלהבת מכל צדדי' מדפריך וכלי חרס אשי' תבושל בו ישבר אמאי יחזיר להו לכבשוני ומשני אין כבשוני בירושלים אבל בתנורי' שלנו לא דחיישינן דילמ' חייס עליהו ולא יעלה עליהו שלהבת וי"א דאפי' ע"י בבשונות חיישינן דילמ' חייס עליהו דילמ' פקעי ואבי"ה כתב דשגגה היא בידם דודאי מתעיל וכן פסק בשאלתות כיון דהכניסן להסק גדול כזה ודאי לא חייס עליהו ולא יוציאם מן הכבשונות עד שיתלבנו הטיב.

וקנקני' שרוצה להשתמש בהם בפסח צריך לנקותם יפה ולהגעילם או בעירווי ג' ימים דלפעמי' שואבין מן היורה רותחת או מערין בהם רותחי' ואם יש בהן טלאי שנתקנו כשהן ישנים אין די בהגעלה וישהם אחר הפסח.

מאני דקוניא פי' המצופים באבר או בזכוכי' דינם ככ"ח אפי' הן חלקים * וכן כלי עץ המצופה בסממני' ככ"ח אם נשתמשו בהם חמין אין להכשירם.
וכפות העשוין מקרן כיון דמתקלקלי' בחמין חיישינן דילמ' חייס עליהו ולא יגעילן יפה.

וכלי של כל השנה שמולחי' בה בשר צריך הגעלה.

ע"כ דיני הגעלה

* כל כלי המצופה בחתוכי זכוכית שהוא ירוק אסור להשתמש בו מפני שנותנין בו נתר ונתר כ"כ כחרס דמי סימן קל"ח י"ד.

אין לשין אלא במים שלנו פרש"י בימי ניסן המעינינו רותחי וחמ' מהלכת בשפולי הרקיע הלכך ממלאים בערב שקיעת החמה ומצטננין אותם עד מחר.*
 וכתב ראבי"ה לפי זה השואבין בבוקר ומניחין עד הערב שפיר דמי וכן עבדי בפפוניא אי נמי שואבין מן הנהרות. אבל רא"ם פ"י לפי שהחמה הולכת תחת הארץ אין להם תקנה אלא שלא יהיו במחובר בלילה ולפי זה השואבין בלילה בתחילה מותרין מיד.

ואסור לשואבין אחר התחלת הלילה ומנהג כשר לראשוני שהיו ממלאי מן הנהרות ולא מן מעינינו ובורות שהן רותחי וכתב רש"י מה שאין לשין אלא במי שלנו לפי שחשו לרוב עיירות שאין להם אלא מי מעינינו ובורו ובארות כי הם רותחי משמ' מתוך דבריו שאין לחוש על הנהרו' מיהו אין לפרוץ גדר הראשו' דגזרו נהרות אטו בורות עכ"ל.

ובסידור רש"י מצ' דמי בורות קרי' טפי ומעשה בסוידניץ שנסגרה העיר מפני האויבי' [ב]עת השאיבה והתרת מי בארות.

ורבי חיים כ"ץ כתב דאסור לממלי בתחילת הלילה מרדכי.
 ובה"ג כתב מצוה לממלי ביני שמשו וכוכבי עכ"ל.

כשהולכי לשאוב צריך שלא ליקח כלי שהיה בו דבש או יין או מי פירו' דאפי' למ"ד מי פירו' אין מחמיצין הנ"מ בלא מים אבל עם מים קדמי ומחמצי.
 וצריך להדיח הכלי קודם שישאב וצריך לשואבין לשם מצות מצות ע"כ אל יניח לגוי לשאוב אותם.

וראבי"ה כתב נהגו קדמוני' לשאוב אחר שקיע' החמ'.
 והמדקדק אז לפני י"ד מותר לשאוב ביום לפי שני הפירושי' רק ביום י"ד אסור מ"מ אין לשנות המנהג.

והמים השאובי' מכסה אותם הטיב אם העת חם יניחם במרתף ואם העת קר ישימם באויר. סי' אשרי וא"ח.

ע"כ, מכאן ואילך הלכו' בדיק'

אור ליי"ד בתחלת הלילה עיקר חיוב המצוה לפי שאז בני אדם מצואי' בבתייהם ואור הנר יפה לבדיק' פי' נר שעוה: ושאר, דינו כאבוקה לפי שנר שעוה יכול להכניס' לחוריו ולסדקי' וגם אינו מתיירא משו' טינוף או משו' שריפה.

ולא יאכל קודם שיבדוק ולא ללמוד אפי' אם לומד יפסיק שלא תבטל הבדיק'.
 ויברך בא"י אמ"ה אב"ו על בעור חמץ כשיקח הנר בידו לבדוק יברך קודם.
 וי"א שעל ככר ראשון שימצא יברך קודם ושניהם ישרי' כי בימיהם לא היו מניחים פיתים לכן לא יברך עד שימצא ואם לא ימצא ה"ל ברכה לבטלה אבל לדידן שמניחי' פיתים צריך לברך מיד.

ואין צריך לברך שהחיינו דילמ' לא יבדוק יפה וימצא ככר בתוך ימי הפסח ואתי למיכל מיניה ויספיק שהחיינו שעל הקדוש.

* ולא במי' הגרופי' מן המולייר פרש"י (פסחים סוף פרק שני) דוד גדול כמו נחושתה עבה אפי' אין שום אש שוליו חמים ואלפסי פי' שנשאבו מן הנהר מלשון נחל קישון גרפס.

ואם סח בין הבדיק' לא הוי הפסק והוי כמו מדבר תוך הסעוד' מ"מ נכון שלא
 ידבר כלל דבריי שלא מענין הבדיק' כדי שיתן את לבו על הבדיק'.
 ובברכ' בעל הבית יוצאי כל בני ביתו ואם למשא עליו לבדוק יחידי אז יתפזרו בני
 ביתו אנה ואנה ויסייעוהו לבדוק.*.
 וחייב שמש הכנס' לבדוק כמו בעל הבית כי התינוקות מביאי' שם חמץ בב"ה.
 בני אדם המכבדים חדריהם ביום י"ג ומכונים לבדוק החמץ ולבערו ונוהגים
 שלא להניח שם חמץ א"ה יבדוק בליל י"ד בלא ברכה לפי שאותה הבדיק' ה"ל כמו
 ביעור ודילמ' אתי למיכל מניה וה"ל ברכה לבטלה וסגי בביטול וכיון שאנו צריכי'
 לבטל ה"ל ברכ' לבטלה.
 וחוריי' וסדקי' שלמטה מג' טפחי' ושלמעלה שאין ידו מגעת אין צריך לבדוק כ"א
 האמצעיים.

חור שבין ישרא' לגוי אין צריך לבדוק וסגי בבטול.
 ואחר הבדיק' יבטל ויאמר כל חמירי דאיכי ברשותי דלא חמיתיה ודלא בערתיה
 ליבטל וליהוי כעפרא.
 ויש אומי' כל חמירי וחמיעי וכו' נ"ל כי אין צורך לפי שכבר ברך על ביעור חמץ
 דהיינו חמיעא, ועוד כיון דילפינן להו מג"ש ה"ל כמו חדא שאור וחמץ. [ותי' והא
 אמרינ' שאור וחמץ מיצרך צריכי' משמע דלא ילפי מהדדי ודו"ק כדאמ' בביצה].
 כי הבדיק' שהיא מדרבנן מזכירי' חמץ והשאור והבטול שהוא מדאוריית' מזכירי'
 שאור. וה"ה חמץ ור"י ט"ע וסי' א"ש וא"ח וסמ"ק לא הזכירו רק חמירי'.
 ויניח מה שימצא בתיבה, שלא יגררנו עכבר או חולדה.
 וכשאוכלין לא יניחו לתינוקות להוליד החמץ אנה ואנה אלא יושיבם אצלו, וכן
 למחר. וחמץ הנותר מהאכילה בלילה יצניענו הטיב.
 וחוריי' וסדקי' שבאכסדר' ובחצר צריכי' בדיק' בנר.
 לא בדק אור לי"ד יבדוק בשחרי' לא בדק שחרי' יבדוק בעת הבעור לא בדק בעת
 הבעור יבדוק תוך המועד.*.*.*

ע"כ הלכות בדיקה

- * כל אפטיקא העשויוי בלא תערובת לחם אין צריך לבער ומותר להשהותם חוץ מן
 אפטיקא שנעשה מלחם שרוף שצריך לבער.
- * כל שאין עליו שם אוכל ואינו ראוי לכלב כגון שטחין בקמח או במי סובין הכרים או
 הבגדים או דבוק הנייר במי קמח או דין שנתקן בשכר אין צריך לבער דהוי כמטיל
 מים בטיט הג"ה.
- * חמץ הנמצא בתוך המועד או אפי' מו' שעו' ולמעלה אסור בהנאה ואסור ליתנו לגוי
 או לכלב אלא ישרפנו, הג"ה.
- * הנותן שעוריי לפני בהמתו ומצא בהן ריר חייב לבערו א"ח.

שחרי' בע"פ * משכימי' לב"ה ואין מאריכי' בברכו' וכ"ש כשחל בשבת וממהרין לאכול שלא תמשך הסעוד' עד אחר ד' שעו'.

[ויעשה ג' סעוד' שלישי' (ב) פירות או ממצה הנילושה במי פירו' או בצים ורש"י מסופק הנילושה בבצים וכמה דעות כתבו להתיר הג"ה].

וכתב האשר"י שלא יאריך בסעודת שבת והנשאר יתנו לגוי או לכלב עכ"ל.
אחר האכילה יכבדו הבית מיד יפה ויבער כל החמץ וינקה יפה כל כלי' שנתשתמש בהן בימות השנה ויצניעם במקום צנוע שאין דרכן לילך שם כל ימי הפסח וטוב שיסגירם בחדר ויצניע המפתח.

ואחר שיכבד הבית יעשה מדורה גדולה בפני עצמה ויבטל החמץ פעם שנית ויאמ' כל חמיר' דאיכא ברשותי דחמיתיה ודלא חמיתיה דבערתיה ודלא בערתיה ליבטל ולהוי כעפרא ומיד ישרפנו.

ולא יהנה מן הגחלי' של חמץ דאם אפה או בשל בם אסור אע"ג דמיירי אחר ו' מ"מ אנו מחמירי' אפי' קודם ו'.

ואח"כ ירחוץ במרחץ [משו' דחייב אדם לטהר עצמו ברגל דכתי' ובנבלתם לא תגעו] ואח"כ ישתדל לתקן החרוסת מאגוזי' ותפוחי' זכר אל גינת אגוז ירדתי וכו' ותחת התפוח עוררתיך.

בא"ח כתי' ה"ר יונה פ"י שצריך ליזהר כשמסיקין התנור שילכו הגחלי' על פני כלו וצריך שיהיו הנצוצות ניתזין ממנו הלכך אם הסיקוהו כמה פעמי' קודם הפסח אין מספיק אא"כ כיון להסיקו לצורך הפסח כי שמא לא הלכו הגחלי' על פני כלו ויש נוהגין להשליך בו טיט חדש ולטוח אותו כדי שלא יצטרכו להסיקו כולי האי ומנהג יפה הוא עכ"ל.

וכשרוצים לגרוף התנור אז יש להתחיל לרקד הקמח פעם אחרת שמי' נפל בו טיפת מים וללוש המצות ולאפות שלא יצטרכו לנוח בלא עסק.

ויזהרו שלא ללוש המצות קודם ו' שעו' דהא אתקשו לפסח.
ולא תלוש בחמה ולא תחת רקיע המעונן דיומ' דעיב' כולי' שמש'.
ואין לשין בפעם אחת כ"א מ"ג בצים וחומש ביצה ובבצים בינוניות וכן כתי' ר"י אלפס ור"י ט"ע ורש"י.

ומה שאנו נוהגין לכתחלה ללוש עיסה גדולה משעור זה אנו סומכי' על האבי"ה והרוק"ח ושאר גדולי' אשכנז שכתבו שיכול ללוש עיסה כפי מה שיש לו מסייעי'.
ויותר טוב ללוש כ"כ עיסה שיהיו כלם וכל הכלי' עסוקי' בבצק ממה שהיו מקצתו פנוים ויתחמץ הבצק הדבוק בכלי' ובידיהם.

* שמעתי משם ה"ר יחי' מפריש שהיה מצוה לבכורות לאכול פירות ב"ד ולא להתענות לגמרי הג"ה. וראבי"ה אמ' אפי' בוכרא סכולא נהגי להתענו' ולא בעל הבית דלא מחמירי' כוליה האי הג"ה.

* סמך לחמץ בפסח במשהו שני את חג המצות תשמור וסמך ליה אלי' [מסכה לת"ל מה ע"ז במשהו אף חמץ במשהו].
* מימוני' משערי' הבצים בשעורם ולא במשקלם.

ובביתו של ר"י היו רגילי ללוש ב' או ג' עומרי' ביחד כי אמ' לדידיהו היו התנורי' שלהם קטנים והיו מקפיד' שיצטננו אבל הר"ם היה חש לזה ולא היה לש כ"א שעור חלה ואליו תשמעון.

וכתב ה"ר יונה כי הלש יותר מזה השעור חכמי צרפת אוסרי' ואנ"ל דאין אסור ללוש יותר מכשעור אלא לכתחלה.

וטוב ללוש פחות מכשעור והסל או הכלי מצרפן לחלה רק שיהי' הכלי בית קבול שיהיו כל המצות תוך המחיצות ולא למעלה כלל דמבעיא לן אי אויר כלי ככלי דמי או לאו ואם עוברת למעלה מן המחיצות יפרוס עליהן סדי' או מפה וכן נהגו.

בא"ח כתב לשער מדת העומר יקח כלי מלא מים ויתן אותו הכלי בתוך כלי רקם ויכניס לתוכו מ"ג בצי' וחומש ביצה בנחת בנחת אחת אחת והמים היוצאים הוא הכלי המחזיק המצה או ימלא כלי מים ויערה המים ממנו לכלי אחר ואח"כ יתן בו מ"ג בצי' ויחזור וישפוך בו המים שעירה ממנו והמים הנותר' הם שעור המדה וזהו יותר טוב לפי שלא יוכל לכוין בנתינת הבצים לתוכו כשהוא מלא ע"כ סי' ק"י. ולכתחילה לא יניח העיס' והמצו' בלא עסק כי כתבו הגאון ובסי' אשרי אם יניחם בלא עסק מיד יחמיץ.

לכן כשאירע שצריכי' המצות להשהות טרם יבואו לתנור אז יש להעביר ידו עליהן תמיד ואז לא יחמיצו כל זמן שהיד עוסק' בהן.

ואנן ק"ל שאם הניחם בלא עסק שעור מיל דהיינו אלפיי' אמ' דודאי הוא חמץ גמור ואותו שעור קצר הוא מעט יותר מרביעי' שעה ומה שנוהגין בשהיות בשר במלח שעור מיל ומפרש שהוא חצי שעה וי"א שעה היינו לחומרה כדמוכח דשעור מיל ע"כ אינה חצי שעה דהא מהלך אדם בינוני י' פרסאוי' שהן מ' מילין ואי מיל חצי שעה הי"ל היום כ' שעו'.

ובעלי מעשה וחסידים מחמירי' על עצמן כדברי הגאון' ולשין ואופין בעצמם כההיא דאמרי' מה דרכו של עני הוא מסיק ואשתו אופה אף כאן כן. * וז"ל א"ח וא"א ז"ל היה נוהג להשתדל במצות והיה עומד על עשייתן לזרז העוסקין בעשייתן והיה מסייע בעריכתן לכן מצוה על כל אדם להשתדל במצות בעריכתן ובאפיי' ובעשייתן עכ"ל. עוד כתב המימוני צרורות בשמלותם על שכמם וכי לא היו להם לישר' בהמו' לנשאו אלא שהיו ישר' מחבבי' המצוות דכתי' וילכו ויעשו בני ישר' לפיכך כל אדם יטרח בעצמו בתקון המצות. *

כתו' בשאילתות ועיסה שלשה גוי חש"ו אעפ"י דאפיי' ישר' בר דיעה לא נפיק בה ידי חובתא וראב"ן כתב שאינה כמצה שאפאה ישר' לשם מצה. *

* ולשין ג' מצות מא' עשרון מסמנים אותם שלא יתחלפו וטוב לאפות [מ]צה אחרת עמהן לשם מצות ולהתנות אם יארע שו' מקרה במצות אלו או בליל שנייה באחת מצה מהן שיקח אלו במקומן.

* אם שכח להפריש חלה עד הלילה אינו יכול לשוברה דהוי תקון אלא יפריש שלמה הג"ה.

* רב האי כתב מצה שאפאה גוי [ב]פני ישר' כתיקונה על ידי שמור מותרת לישר' לאכלה עכ"ל.

כשרוחצין העריבה אחר הלישה וישפוך המי' במקום מדרון יאמר ליבטל ולהוי כעפרא.

וכן ירגיל לבני ביתו כשלשין המצה ויפול פרורי' לארץ יאמ' ליבטל ולהוי כעפרי' או פירורי' הפקר מיד קודם שתחמיץ.*.

וצריך לאפות המצות עד שלא יהיו כמו חוטים נמשכים ממנה ואם חוטי' נמשכי' ממנה ישרפנה מיד.

ובסמ"ג חשיב ליה קרימת פני' אפיה.

מצה הנאפת יזהר שלא יניחנה על הקמח או ישימו קמח עליה פן ידבק בה ויבוא לאכלה במים או בתבשיל.

ואסור לאכול מצה קודם זמנה והאוכלה כאלו בועל ארוס' בבית חמיו ר"ל בלא ז' ברכו' ואפי' לתנוקות אסור ליתן להם מצות אלא בשר או פירות.*.*.*.

וכשחל י"ד בשבת בודקי' את החמץ ליל ו' ויבטל אחר הבדיק' וחמץ שנמצא אחר הבדיק' שורפין אותו למחר ביום ו' קודם חצות שלא יתחלף לשנה הבאה כך פרש"י.

ומביאין מים בליל ו' ולא בע"ש שמי' יקדים ללוש או שמא יאחר ויחלל שבת ואין מבטלין אותו בשעת שריפ' כי צריך לאכול ב' סעודות של שבת מרדכ"י.

והפת הנשאר אחר סעודת שבת יתננו לגוי (או) על מנת שיאכלנו מיד שלא יצא עמו לרשו' הרבי' והנותנין אותו לגוי כדי שיצא אסור אלא כצד יעשה לאחר הסעודה יבטלו וכופה עליו כלי עד מוצאי י"ט ראשון וישרפנו.

כתב המימוני ישר' וגוי שהיו בספיני' מוכרו לגוי או נותנו לו במתנה גמורה ויכול לחזור וליקח ממנו כי אינו נקרא ככר חמץ של ישר' שעבר עליו הפסח שאסור בהנאה.

וכשנותן חמצו לגוי לא יתננו על תנאי או כשימכרנו עכ"ל המימוני והאשר"י כתב פרש"י אבל ע"מ להחזיר אוסר הירושלמי.*.

* הרב ר' יונה אסר לנשים לשפשף בשרם במורסן משוי' דאיני' נזהרות שלא יבוא בהן מים אע"ג דזיע אינו מחמיץ א"ח סימן תס"ד.

* הג"ה ישראל [ח]ולה או זקן שאינו יכול לאכל כזית מצה של חובה ירככה במים וישרה אותו דתנן יוצאין ברקיק השרוי והמבושל שלא נימוח ר' יוסי אומר במבושל עכ"ל.

* ואין מציירין המצות ב... שלא יבוא לי[די] חימוץ בשהיי[ה] ואמ' ריב"א דק"ל[ל] הלכ' כר' יוסי דאמ' עושין סריקי' כעין רקיקין ועל זה סומכין העולם לעשות בדפוס סריקי' כעין רקיקי' עכ"ל.

* ואין לכתוב על המצות כעין אותיו' בפסח כדי לסמן המצות משוי' כותב ומשוי' חמוץ הג"ה.

* אין לקבל ככרות של חמץ מן הגוים ביום אחרון של פסח מן המנחה ולמעלה כ"א לאחר צאת הכוכבי' ואם קבל אסורי' בהנאה מספק דחמץ של ישר' נקר' ואסור בהנאה הג"ה.

גבינות בפסח מותרין אפי' נעשו בכלי של כל השנה דצונן הוא.*.

אה"ח 1234567

ק"ל כל מיני קטנית אסור בפסח דמעשה קדרה הן דילמא אתי למשרי חיטים.

ובא"ח כתב חומרא יתירי הוא ולא נהגי כן סימן ק"ט ובמדינו' אלו נהגו לאוסרם

וגם חרדל כ"ש קומל כ"ש אורז.*.

ומהר"ם כתב קומל מותר לאכל בפסח וזעפרן אסור שמזין עליו שכר, ר"ח שמע

שעל הכל מזין.

סדר פסח

אדום - יטול - שי - מר - חץ - גשרש - מאן - טיף - פס פת - פת - חס

- עב - רך - על - או פש זון - חף - שט - כוס - נס

אה"ח 1234567

ראשית כל דבר יזכור ויזהר להכין כל כלי הסעודה ומקודם זה יכין כלי ההיסיבה

כגון סדיניי המצויירי וכריי וכסתות כל זה טרם ילך לב"ה כדי למחר שלא תמשך זמן

אכילת אפיקמי אחר חצות.*.

וצריך להניח מלח על המצות דחשיבי כמו קרבן שני על כל קרבנד תקריב מלח

אוצר החכמה

ועוד דרכו של עני לטבל פתו במלח.*.

ובלאו הכי טוב הוא להשיי מלח על השולחן כמו שכתב האשר"י דאין השטן

מקטרג באותה סעודה כי ברית מלח מגין עליהם.*.

אוצר החכמה

אדום יין אדום מצוה מן המובחר זכר לדם פסח ואם הוא גרוע הלבן עדיף טפי אם

הוא טוב.

וכשיבוא מב"ה ישטוף הכוסות משום הדור מצוה.

וצריך לחזור אחר יין אפי' בדמי יקריי כדי די כוסות * וצריך כוס מלא כמו שאמ'.

חכמי הרגיל בכוס מלא זוכה לבי עולמות שני ומלא ברכת יו"י ודרום ירשה מדלא

כתי' רש פי' יו"ד ה"א של ירשה מרמיז לבי עולמות יו"ד ר"ל עולם הבא וה"א העולם

הזה שני כי ב"ה צור עולמי.

* ודגים אפי' יבשי[ם] ומלוחי' וכן בשר יבש [נ]הגו לשרו' קודם הפסח ג' שעות זה אחר

זה ובכל שעה[ה] יש לערות א[ת] המים ויניח הבשר או הדג על הדף שיזובו מימיו יפה

ויחזיר וישפוך עליהם מים אחריו.

* וצריך לברור הפלפלי מן החטה.

* ובליל שנית יתקן כל זה אחר ברכו משו' דאין מכינין מ"יט לחבירו.

* לבד בלישה אסור במלח דמוליד הבל של חום כדאמרי' אין טומנין במלח.

* ואם חל במוצאי שבת כלל לא יתקן כל זה עד אחר הבדלה דאין מכינין משבת ל"יט.

* יוצאי' ביין מבושל כיון דפי' באשרי ור"י ט"ע דמברכי עליו בוי' פרי הגפן דלא כ"א

דמברכי עליו שני[ב].

והכנס יהי לפחות גדול שיהי אצבעי על אצבעי ברום אצבעי וחצי אצבע וחומש אצבע ובאגודל ובאדם בינוני. והתוי פיי וכן הרשב"ם וכן הרוק"ח שהוא שעור ביצה ומחצה בנונית.*.

ואם לא ימצא יין אז יש לו לחזור אחר משקה מופלג שיכול למצוא ולאפוקי מיש גאוני שכתבו דמקדש על הפת דא"כ בצרי להו ד' כוסות ויכסה המצות בעת הקדוש.* וד' כוסות כנגד כוס ישועו דהיינו תרי כוסי רוייה מנת חלקי וכוסי ולא כנגד ד' לשונו דגאולה פיי וגאלתי והצלתי ולקחתי והבאתי דא"כ נבעי ד' מצות.

ובכל כוס צריך שעור רביעי לפחות אפי' לנשי ולתנוקות שהגעו לחנוך וחייב לשתות [כ"א רוב של] רביעית [ולא יברך ברכה אחרונה] מכל כוס וכוס בהסיבה ואם לא שתה בהסיבה חייב לחזור ולשתות פעם שנית בשביל ההסיבה זכר לחרות. ויחלקו אגוזים לתנוקות כדי שישאלו.

טול י"א שנוטלין בלא ברכה. ובעל הבית לא יטול ידיו קודם קדוש שצריך לעיין על הסדר וה"ל הסח הדעת וה"ל ברכי לבטלה א"נ הנוטל ידיו לפירות הרי זה מג"ה לכן אין נוטלין קודם הקדוש מרדכ"י, ואבי"ה כתב כשיצא מב"ה א"צ ליטול כיון שלאחר קדוש יטול, ואם נגע בטנוף כ[גון] מש[תין] ושפ[שף] ניצוצות יטול קודם הקדוש ויברך ענ"י ולא יטול אחר הקדוש עכ"ל סי' תקכ"ה.

ולא[חר] קדוש יטול דשאני הכא דכיון דטובל במשקה צריך נטילת ידים משו' סרך תרומה משו' ידיים עסקניו הן ופוסלי את התרומה וכל הפוסל התרומה מטמי משקה להיותו תחלה, וכשיטול פרשו הגאוני ורש"י דמברך ענ"י, אבל הרשב"ט ורב עמרם והתוי סוברים דהמברך ה"ל ברכי לבטלה וכן פסק הר"מ ואילו תשמעון וכן פסק באשר"י והטע' לפי שאין אנו נזהרי עכשיו בטומאה תשב"ץ.

ויש חסידי הולכי להשתין או לפנות כדי שיברך ענ"י לאפוקי נפשיהו מפלוגת' לכ"ע.

שי יקרב לפניו פיי הקערה שבה המצות וב' תבשילי זכר לחגיגה ולפסח ואפי' גרמי ובשוליה פיי חתיכת בשר והמרק ממנו עולה לב' תבשילי, וגם כן ביצה דתרגו' ביעת' דבעיא רחמי לאצולן.

ומצוה לחזור אחר זרוע זכר לוגאלתי אתכם בזרוע נטויה, וכשחל י"ד בשבת שאין חגיגה קרבה אפי' הכי צריך להשים בקערה הב' תבשילי שאינם אלא זכר וגם אין להשים אותם חוץ לקערה כשעוקר אותה כי אדרבה המדקדק בזה מדמהו ממש לקדשים חוץ לעזרה.

מר פיי נוטל כרתי או כרפס וטובל במים ובמלח ואם הוא בשבת בחומץ או ביין משו' מקפא ארס תולע' — אמנם מימוני כתב דטיבול זה בחרוסת — וכן עשה מהר"ם טיבול זה בחרוסת ואמר מה שכתב ר"ת שאין טיבולו בחרוסת פיי שאינו צריך אבל אם רוצה יעשה.

* ולמה אין מברכין[ן] על ד' כוסוי י"ל שאין[ן] שם מצ[ו]תו באה ב[י]חד עכ"ל רוקח.
* ויין דידן [לא] בעי מזיגת מים הג"ה.

וגם המרור הנכרך עם המצה היה מטבל בחרוסת וכן כתב רש"י וט"ע ותשובו הגאוני וה"ר שמעי'.

ור' יחיאל כתב דטבול ראשו אסור לעשו' בחרוסת דקודם המצה אין למלאת כרסו ממנו ולנו אין כ"א דברי מהר"ם שהוא בתרא ויודע דעת כלם. ^{אוצר החכמה} ובהג"ה באשר"י כר"ת.

ויברך בור' פרי האדמ' אפי' בפחות מכזית ולהכי אין צריך ברכה אחרוני אלא בכזית, וי"א לרשב"ם והאשר"י אפי' בכזית אין צריך לברך ברכ' אחרונה כיון דפוטר המרור שהוא לפניו ודעתו עליו מבור' פרי האדמ' דלא הוי הסח הדעת לדידהו לענין ברכ' ^{אוצר החכמה}

חץ פי' נוטל מצה אמצעי' ויחלקה לחצאין מניח חציה בין השלמות וחציה האחרת נותנה לאחד מן התנוקו' לשומרה ונהגי לחוטפה ממנו כדי שיהיה דעת ולבו עליה ולא ישן וישאל ויזכור ובשביר' במצה אין מצוה רק כדי שישאל התנוק ויאמ' למה אין מברכי' המוציא או כדי שיברך על אכילת מצה על הפרוסה משו' מה דרכו של עני בפרוסה והחצי השני יכסה במפה משו' זכר לצרורות בשמלותם [ויגביה הקערה] ויאמ' הלחמ' עוניא עד בני חורין.

גש פי' גש הלאה הקערה לסוף השולחן לדידן שיש לנו שולחנו גדולו' ה"ל עקירת הקערה עם המצות והירקו' והתבשילי' בסוף השולחן [אם חל בליל שבת יקראו שנים שנים שלא יטה] במקום עקיר' השולחן שלהם ויש לצוות להסירה מן השולחן מכל וכל כדי שישאל התנוק מה נשתנה עדיין לא אכלנו ועוקרי' השולחן. ^{אוצר החכמה} רש תרגו' של עני פי' שאז אומרים כהא לחמ' עוניא וכו'.

מאן ר"ל שאז לוקח הכלי ומוזג כוס שני ג"כ כדי שישאל התנוק למה מוזגי' הכוסות ב' פעמי' קודם אכילה. ^{אוצר החכמה}

וכשמגיע לעבדים היינו אז מחזיר הקערה לפניו [וי"א [ה]א לחמ' עוניא [ד]אין חשש דהא ג"כ וזאת התורה אעפ"י שיש בה טעיות וספקו' קריא' בן אשר [ו]בן נפתלי הגי'ה] ואומ' עליה ההגדה [וי"א כשאומ' מה נשתנה מכסה המצות רובן במפה וכן היה נוהג ר"י וכן נ"ל מגמ' קצת] מטעם שדורשי' לחם עוני שעונין עליו דברים וגם שתהא מצה מצויה לפניו כשיאמרו מצה זו מרור זה וצריך לומ' אין אנחנו מטבילין ולא אין אנו חייבי' לטבל ואין אומ' הלילה הזה כולו מרור אלא הלילה הזה מרור. ברוק"ח כתב שצריך להגביה הכוס כשאומ' והיא שעמדה עד והקב"ה מצילנו מידם.

וכן להגביה הכוס [כשיגיע לדם ואש ותמרות עשן יטפטף לחוץ] בכמה מעלות עד לכפר על נפשותינו.

[הג"ה: טוב להניח לקטנים לישון ביום בע"פ כדי שיכולין להקיץ בלילה ולשאל עכ"ל מרדכי' ואשר"י עוד כתב ראבי"ה שרב עמרם כתב שנהגו התנוקו' להקדים לומ' ההגדה בשבת כדי שתהי' סדורה בפיהם ויבינו וישאלו סי' תכ"ה.] [מצה גזולה אין יוצאין בה לפיכך היכי דאופין יחד הרבה בני אדם יאמ' כל או"א כל מי [ג]יע לידו מצה שלי תהא שלו במתנה גמורה כי לפעמי' יתחלפו. הגי'ה].

טיף כשיגיע ליי מכות יטפטף מן הכוס לכל מכה ומכה [ולדבק עדש באחב גי' טפטוי כ"כ] וכשיאמ' מצה זו יגביהנה [ר"ל המצוה השבורה] וכן מרור לחבב המצות וכשיאמ' לפי' אז צריך להגביה הכוס זכר לכוס ישועו' עד ונאמ' לפניו הללויה, וי"א עד אשר יסיים אשר גאלנו ויברך בפ"ה ולא ברכה אחרונה.

פס פי' צריך ליטול כל פס היד עד קנה של זרוע ונטילה זו לצורך סעודה מ"ה וסעודה במקו' קרבן מה קרבן טעון קדוש ידי' אף בסעוד' נמי, ודי לו כשיטול עד חבור האצבעו' כמו בשאר ימו' השנה ויברך ענ"י.

פת פי' מגביה המצות שלשתן יחד ומכסה ידי' עליהן ונוטל העליונה ומברך המוציא ויבצענה קצת ולא יאכל עד שיקח הפרוסה ומברך על אכילת מצה [וביהושלמ' וטמיש במלחא פי' טובל במלח] ולא יפרידס אלא בוצע משתייהם יחד ואוכלן יחד בהסיב' ואי לא אכיל בהסיבה אז צריך לאוכלו בהסיבה וכן אפיקומי' ואם אינו יכול לאכלם יחד אז יאכל המוציא בתחלה ואח"כ אכילת המצה וכל אחד יאכל כזית ונשי' שלנו חשובות הן וצריכות הסיבה ובן אצל אביו ולא תלמיד אצל רבו.

פת לשו' פתות אותה לשון שבור.

חס פי' יקח חסא היינו חזרת וצריכי' לקנותו בדמי' יקרי' ויברך על אכילת מרור וילעוס היטב ויטבול בחרוסת ואח"כ ינער החרוסת ממנו שלא יפגום טעם המרירות ויאכל כזית, ואין צריך לברך עליו ברכה אחרונ' אפי' אכל כזית כמו שחייב כל בעל הבית דצורך סעודה הוא דרחמנא קבע' לו אפת כדכת' על מצות ומרורי' יאכלוהו ומהאי טעמי' לא מברכינ' בור' פרי האדמ' אמרור, וא"ל דבפ"ה דעל הירקו' פוטר' אותו דהא הסיח דעתו בהגד' והלולא, ומרור הוי דבר'י הבאי' בתוך הסעוד' מחמ' הסעוד' שאי' טעוני' ברכה לפניו ולא לאחריהם ועל הירקו' שהחיינו א"צ דהא שהחיינו שעל הכוס פטרו מהרא"ק.

עב רך זהו חרוסת יעשנו מתפוחי' ואגסי' ענין גסות וחרות ומאגוזי' זכר לבית המקדש ואל גינת אגוז ירדתי וי"א משקדים ששקד הגאולה ומערבין תבלין וקינמון שאינם כתושים הטיב זכר לטיט לתבן, ומתחלה יעשנו עב זכר לטיט, ובשעת הטיבול יערב בו יין זכר לדם ויעשנו רך ומשום שהוא מצוה יערבנו ביין אפי' בשבת ואין מברכי' עליו אעפ"י שהוא מצוה מפני שהוא טפל למרור ולא ישהא המרור בתוכו שלא יבטל טעם המרור לכן הר' יונה היה מצוה לנערו מן החרוס' [מרדכי כתב כיון שמצותו בכך אין לחוש] ויתן לכל אחד כזית.

על מצות ומרורי' יאכלוהו זהו הכריכי' שהיו כורכי' פסח מצה ומרור וזהו **פס** פי' הרבה מיני' פי' פסח מצ' מרו' ובזמן הזה מצה ומרור יחד והיינו ג"כ חסא וזהו דחס רע"ו [וטובלן בחרוסת] א"ח ואביו וכן היה עושה הלל כורכן פסח מצה מרור וטובלן בחרוס' ויאמ' זכר למקד' כהלל ואין יוצאי' בשורש המרור כ"א בקלחין לחים או יבשים ובעלים דוקי' לחים.

ונכון שלא יסיח ביניהם שיחה בטילה כדי שתעלה ברכה ראשונה גם לכריכה אבל אינה חובה כ"כ כיון שכבר יצא לכ"ע כי זה דוקי' בא לזכר בעלמ' להלל וי"א שיטבול

בחרוסי משוי קסא וי"א הפת מבטלו אפי' אינו חס כ"ש חס.

זון פי' יעשה סעודתו במהירו' שלא ירבה במיני אכילה רק שלא ישנו התנוקות וג"כ שלא תמשוך הסעודה * ויכול לברך הטוב והמטיב תוך הסעודה ולא חיישינ' שנר' כמוסיף על ד' כוסות.

חף ואוכלין האפיקומי' המחופה ולא ישנו בין אכילת האפיקומין שלא יהי' נר' כבשתי חבורות שני' בבית אחד יאכל פי' בחבור' אחת, ואין לשתות כ"א ברכת המזון וכוס ההלל.

ואם אמר הב לן ונברך קודם שאכל האפיקו' כתב בסמ"ק דבלילה זו אינו הסח הדעי' ולי"נ לאשרי' ולמרדכי' ובסימני אשרי' כי אומרי' שצריך ליטול ידיו ולברך המוציא ויאכל ממנה בהסיבה.

ואם שכח עד לאחר ברכת המזון יצא לכ"ע במצה שאכל כבר.

שט פי' לשטוף ידיו בכלי ואין צריך ליטול מן הכלי שאינו אלא זכר לחרות כמו השרים להעביר הזוהמה או מלח סדומי' אעפ"י שאינה אצלנו מנהג אבותי' תור' היא שני' ואל תטוש תורת אמך.

והר"ס כתב ור"י ג"כ דלפחות המברך ברכת המזון טעון ברכ' ידיים מזוהמות פסולות לברכ' כדילפינ' מוהייתם קדושי' אלו מים אחרוני'.

כוס פי' כוס ברכ' המזון אפי' ליחיד ומצוה לחזור אחר זמון שיענו הודו ואם לא ימצא יוצא באשתו ובני ביתו אפי' הקטני' שהגיעו לחינוך ומברכי' בפ"ה ושותין בהסיבה.

נס פי' אח"כ יאמ' מותר הלל בלא ברכ' ולא יחתום בברכ' והודו שהוא הלל הגדול ונשמת ויחתום בברכ' ויברך בפ"ה ושותין רוב רביעית בהסיב' ויברך ברכה אחרונה.*

ואם שותה כוס זה בלא הסיבה צריך לברך בפ"ה כששתה כוס אחר ההסיבה כי כששותה בלא הסיבה עקר דעתיה ואז מברכין ברכה אחרוני' ולא אחר הג' כוסו' הראשונות ונ"ל הטעם כיון דדעתו לשתות ד' כוסו' לא עקר דעתיה ונהגו להחמיר לאח"כ בין לא עמד משולחנו בין עמד משולחנו שלא לשתות כ"א מים שלא יהיה נראה כמוסיף על ד' כוסות.

ואח"כ יאמר חסל סדור פסח כהלכתו וכו' ואח"כ יאמ' א"ל בנה בנה ביתך בקרוב וכו'.

אבכ"ר

* ואין לאפות הג' מצות שנית בלילה חדא משוי' טורח י"ט דאפשר מעי"ט ועוד שאין נזהרי' בה מחמץ ועוד שמא תמשך הסעודה עד אחר חצות גוי' כי האפיקו' הוא במקום פסח ואינו נאכל אלא עד חצות. והאשרי' כתב שראה בברצלונא שאופין כל מה שצריכין מעי"ט שמי' יתערב חמץ במשהו בפסח אבל מעי"ט יתבטל חמץ במשהו קודם איסורו [אל]א מטעם הדור מצוה מחממין אותם בליל י"ט.

* ויאמ' אז רוב ניסי' וכו' ואומץ גבורותיך וכו'.

* ויתחיל אדיר יבנה ביתו בקרוב וכו'.

* * * * *